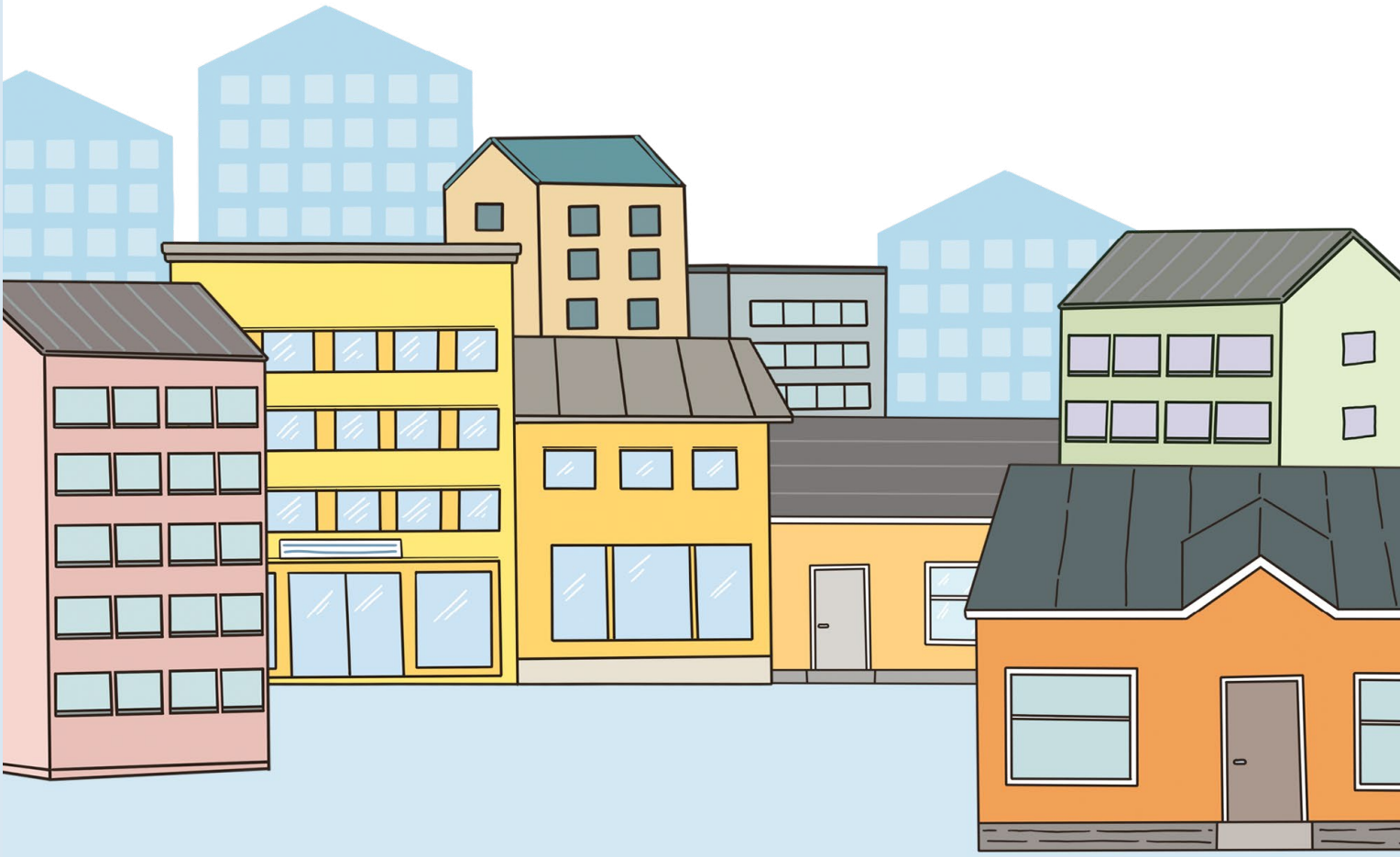
Tukena

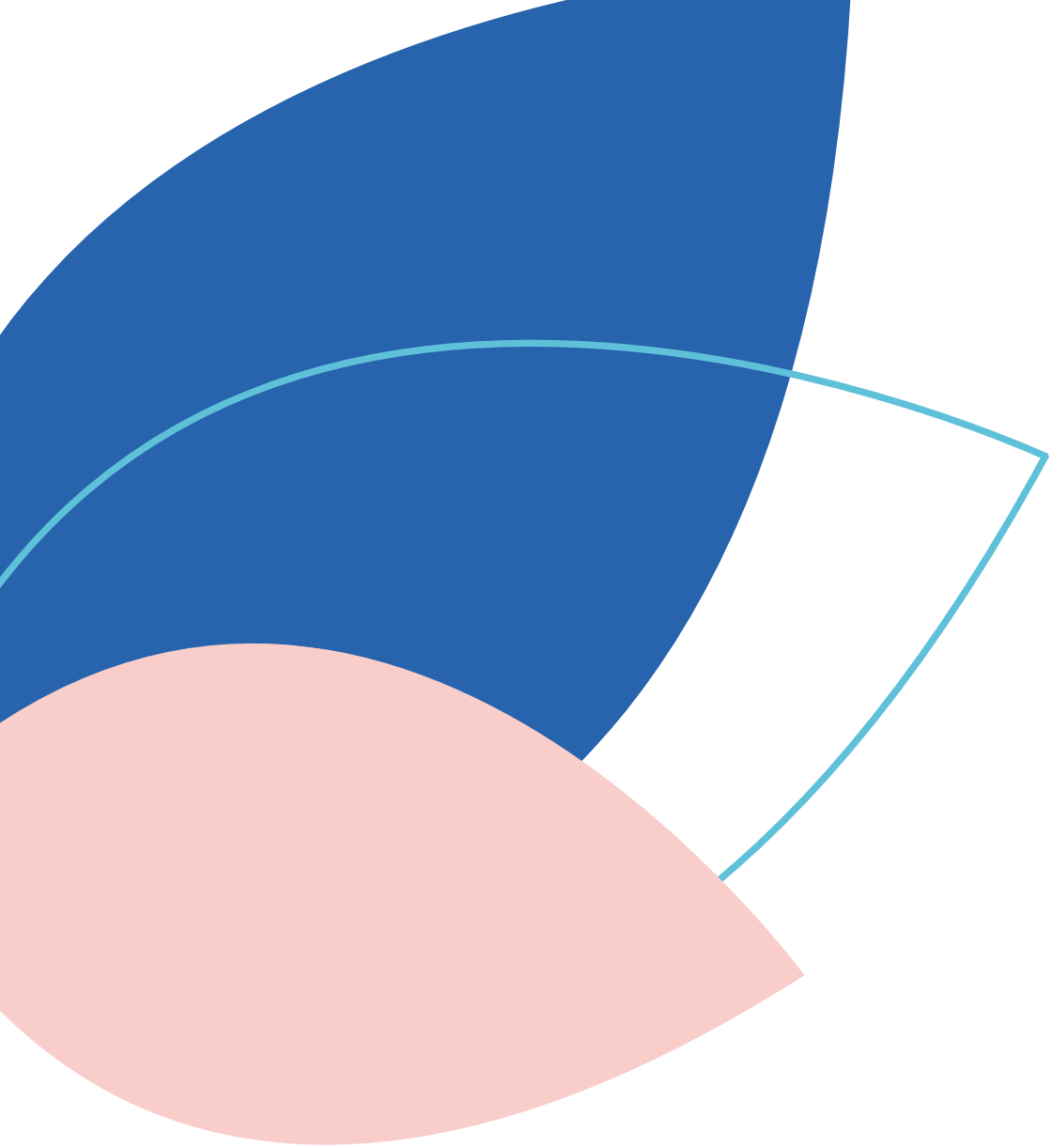
Oikeus omaan kotiin

Kehitysvammaisten ihmisten asuminen Suomessa

Euroopan unionin osarahoittama

Selkokielinen julkaisu

ISBN 978-952-7292-89-1 (PDF)
Oikeus omaan kotiin. Kehitysvammaisten ihmisten asuminen Suomessa (selkokielinen)
Tukena-säätiön Osallisuus ja oikeudet asumisessa -hankkeen julkaisu 11/2026
Euroopan unionin osarahoittama
Työryhmä: Petteri Kukkaniemi, Nora Korhonen, Reeta Nitovuori, Risto Räkköläinen
Julkaisun sisällön läpikäynti: Me Itse ry:n johtoryhmä
Kuvitukset ja taitto: Anna Polkutie

Miksi kehitysvammaisten ihmisten asuminen ei ole vielä yksilöllistä?

Tässä julkaisussa kerrotaan,
miten kehitysvammaiset ihmiset asuvat Suomessa.
Julkaisu on tarkoitettu kehitysvammaisille ihmisille
ja heidän läheisilleen.

Yksilöllinen asuminen tarkoittaa,
että ihminen asuu niin kuin hän itse haluaa
ja saa sellaista tukea kuin hän tarvitsee.

Tukena-säätiö on koonnut tiedot
tutkimuksista ja tilastoista.
Mukana on myös ihmisten omia kokemuksia.

Tärkeä kysymys on tämä:

Saavatko kehitysvammaiset ihmiset asua siellä,
missä he itse haluavat?

Koti on enemmän kuin asunto

Jokainen ihminen tarvitsee kodin.
Koti ei tarkoita vain rakennusta tai asuntoa.
Koti tarkoittaa paikkaa,
jossa ihminen saa elää omaa elämäänsä.

Kotona ihminen voi olla rauhassa.
Kotona ihminen voi tehdä omia valintoja.
Kotona ihminen voi päättää arjestaan.

Useimmat ihmiset voivat itse päättää,
missä he asuvat.
He voivat myös päättää,
asuvatko he yksin vai jonkun toisen kanssa.
Kehitysvammaiset ihmiset eivät aina voi
päättää näistä asioista.

Asuminen on muuttunut Suomessa

Kehitysvammaisten ihmisten asuminen
on muuttunut Suomessa paljon.
Aikaisemmin monet kehitysvammaiset ihmiset
asuivat suurissa laitoksissa.

Laitos tarkoittaa paikkaa,
jossa asuu paljon ihmisiä yhdessä.
Laitoksessa on paljon sääntöjä ja aikatauluja,
jotka koskevat kaikkia.

Laitoksessa ihminen voi harvoin
päättää omasta elämästään.
Laitoksessa ihminen voi olla
kaukana perheestään ja ystävistään.
Hän voi olla kaukana myös tavallisesta elämästä.

Viime vuosikymmeninä laitoksia on suljettu.

Tämä on ollut tärkeä ja oikea muutos.

Moni ihminen on päässyt muuttamaan
tavalliselle asuinalueelle.
Nyt he asuvat lähellä muita ihmisiä.

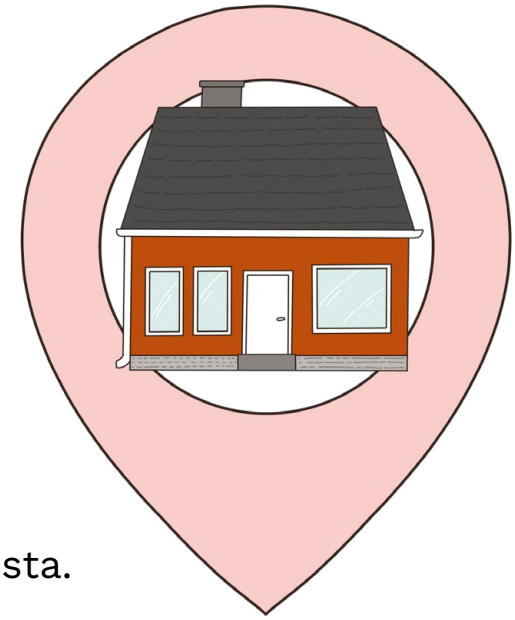
Mutta muutos ei ole vielä valmis.

Kaikki eivät voi valita, missä he asuvat

Moni kehitysvammainen ihminen
ei vieläkään voi itse valita,
missä ja miten hän asuu.

Joillakin paikkakunnilla vaihtoehtoja on liian vähän.
Joskus vaihtoehtoja ei ole yhtään.

Ihminen voi joutua muuttamaan sinne,
missä on vapaa paikka.
Se ei aina ole paikka,
jossa hän itse haluaisi asua.

Uusi koti voi olla kaukana
hänen perheestään ja ystävistään.
Se voi olla kaukana myös tutuista paikoista.

Silloin asuminen ei ole yksilöllistä.

Tukea saa usein vain tietystä paikasta

Moni kehitysvammainen ihminen tarvitsee tukea arjessa.
Tuki voi olla esimerkiksi apua
syömisessä, peseytymisessä tai liikkumisessa.
Se voi olla myös apua lääkkeiden ottamisessa
tai asioiden hoitamisessa.

Ongelma on se,
että tukea saa usein vain tietystä paikasta.
Tukea saa esimerkiksi ryhmäkodissa.

Ryhmäkoti tarkoittaa asumispaikkaa,
jossa monta ihmistä asuu yhdessä.
He saavat tukea siellä, missä he asuvat.

Ryhmäkoti voi olla hyvä ratkaisu monelle ihmiselle.
Mutta se ei saa olla ainoa vaihtoehto.

Kenenkään ei pitäisi joutua asumaan ryhmässä vain siksi,
että apua ei saa omaan kotiin.

Ratkaisu on yksinkertainen:

Tuen pitää tulla ihmisen luo.
Ihmisen ei pidä muuttaa tuen luo.

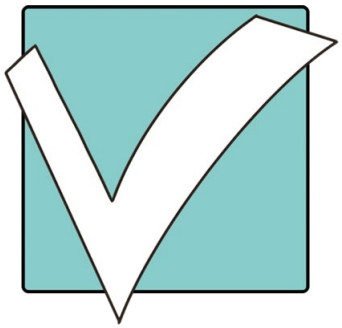
YK:n vammaissopimus antaa oikeuden valita

YK:n vammaissopimus on sopimus,
jonka monet maat ovat hyväksyneet.
YK tarkoittaa Yhdistyneitä kansakuntia.
Se on maailman maiden yhteinen järjestö.
Sopimus suojaa vammaisten ihmisten oikeuksia.

YK:n vammaissopimus sanoo:

Vammaisilla ihmisillä on oikeus asua ja elää muiden ihmisten joukossa.
Heillä on myös oikeus valita,
missä ja kenen kanssa he asuvat.
Ketään ei saa pakottaa asumaan tietyllä tavalla vain siksi, että hän tarvitsee tukea.

Suomi on luvannut noudattaa tätä sopimusta.
Siksi asumisen pitää lähteä siitä,
mitä ihminen itse tarvitsee, toivoo ja valitsee.

Apua saa usein liian myöhään

Monet kehitysvammaiset aikuiset asuvat
pitkään vanhempiensa kanssa.
Monilla perheillä on suuri vastuu.
Silti ne eivät saa tarpeeksi tukea.

Ongelmat syntyvät yleensä hitaasti.

Tilanne voi vaikeutua vähitellen,
kun vanhemmat väsyvät, sairastuvat tai vanhenevat.
Joskus vanhempi voi kuolla yllättäen.

Myös kehitysvammaisen ihmisen oma elämä
voi muuttua.
Hän voi tarvita enemmän tukea kuin aikaisemmin.

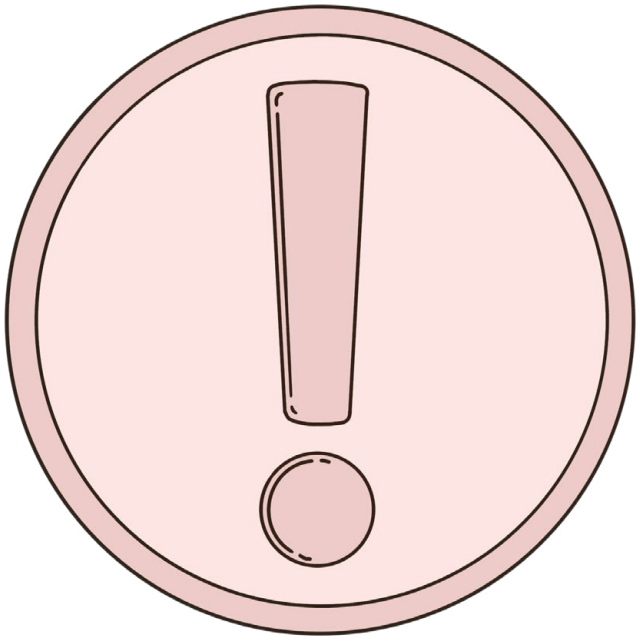
Jos perhe ei saa apua ajoissa,
tilanteesta voi tulla hätätilanne eli kriisi.
Silloin ihmiselle pitää etsiä uusi koti nopeasti.

Usein hän muuttaa sinne,
missä on vapaa paikka.

Kiireessä kukaan ei ehkä kysy,
mitä ihminen itse haluaa.
Tilapäiseksi tarkoitettu ratkaisu voi muuttua pysyväksi.

Sama voi koskea myös lapsia ja nuoria.
Jos perhe ei saa tarpeeksi tukea kotiin,
vanhemmat voivat väsyä liikaa.
Silloin lapsi voi joutua muuttamaan pois kotoa.
Uusi paikka voi olla kaukana hänen perheestään.

Ihmisten ja perheiden pitäisi saada tukea aikaisemmin.
Silloin hätätilanteita tulisi vähemmän.

Miksi muutos on kesken?

Ongelma ei yleensä johdu yksittäisistä työntekijöistä.
Monet työntekijät tekevät parhaansa.
Ongelma on se,
miten palvelut on järjestetty.

Usein on helpompaa ja halvempaa
tehdä yksi suuri ryhmäkoti.
On vaikeampaa järjestää tukea
monen ihmisen omiin koteihin.

Siksi ihmisille tarjotaan usein paikkaa
ryhmäkodista tai muusta valmiista asumispaikasta.
Tukea ei tuoda heidän omaan kotiinsa.

Silloin kysytään usein:

Missä on vapaa paikka?

Pitäisi kysyä:

Missä ihminen haluaa asua?
Millaista tukea hän tarvitsee?

Silloin ihmisen pitää sopeutua niihin palveluihin,
joita on jo olemassa.

Laitoksia on suljettu.
Mutta vanha tapa ajatella näkyy yhä.

Asumisen pitäisi lähteä ihmisestä itsestään:
mitä hän toivoo, mitä hän tavoittelee
ja millaista tukea hän tarvitsee.

Ratkaisuja on jo olemassa

Suomessa ja muissa maissa on kehitetty
erilaisia tapoja asua.
Niissä ihminen voi päättää enemmän
omasta elämästään.
Tärkeintä on,
että ihminen asuu omassa kodissaan
tavallisella asuinalueella.

Tuki järjestetään sinne, missä ihminen asuu.

Tukea voi saada enemmän tai vähemmän
sen mukaan, mitä ihminen tarvitsee.
Ihmisen ei tarvitse muuttaa,
kun tuen tarve muuttuu.

Joskus asuminen järjestetään niin,
että ihmiset asuvat omissa asunnoissaan
lähellä toisiaan.
He saavat apua nopeasti,
kun he tarvitsevat sitä.
He voivat myös tavata toisiaan
ja kuulua yhteisöön.

Moni kehitysvammainen ihminen tarvitsee tukea myös silloin, kun elämässä tapahtuu muutoksia.
Muutos voi olla esimerkiksi muutto pois lapsuudenkodista.

Muuttoa ei pitäisi tehdä kiireessä tai vaikeassa tilanteessa.

Muutto pitää suunnitella ajoissa.
Silloin ihminen voi miettiä, mitä hän haluaa.
Hän ehtii myös valmistautua muuttoon.

Asumisvalmennus tarkoittaa,
että ihminen harjoittelee asumista ennen muuttoa.
Hän voi opetella rauhassa arjen taitoja,
esimerkiksi ruoanlaittoa ja siivoamista.

Tämä on tärkeää:

Ihmiset tarvitsevat erilaisia ratkaisuja.
Tärkeintä ei ole se,
millaisessa talossa ihminen asuu.
Tärkeintä on, että hän saa tarvitsemansa tuen.
Tärkeää on myös, että hän voi tehdä omia valintoja
ja elää omassa kodissaan
sellaista elämää kuin hän haluaa.

Mitä pitäisi muuttua?

Asuminen on muuttunut Suomessa paljon.
Mutta muutos ei ole vielä valmis.

Uusia taloja voidaan tarvita.
Mutta tärkeintä on muuttaa tapaa ajatella.

Seuraava suuri muutos
on uusi tapa ajatella asumista.

- Asuminen pitää nähdä ihmisen kotina, ei palvelupaikkana.
- Ihmisen pitää saada tukea sinne,
  missä hän haluaa asua.
- Perheiden pitää saada tukea ajoissa,
  ennen kuin tilanne käy liian vaikeaksi.
- Asumista pitää suunnitella etukäteen
  yhdessä ihmisen ja hänen läheistensä kanssa.
- Kehitysvammaisia ihmisiä pitää kuunnella enemmän,
  kun tehdään päätöksiä heidän asioistaan.
- Palveluja ei saa arvioida vain sen mukaan,
  paljonko ne maksavat
  tai kuinka monta paikkaa niissä on.

Pitää kysyä myös:

Voinko tehdä omia valintoja?
Onko minulla turvallinen olo?
Kuulunko yhteisöön?
Voinko elää sellaista elämää kuin haluan?

Silloin asuminen voi olla yksilöllistä.

Silloin koti ei ole vain paikka,
jossa ihminen saa palveluja.
Silloin koti on oikeasti oma koti.

Tukena

Euroopan unionin
osarahoittama

